

Ks. Ryszard Tomczak

NAUCZYCIELSKA DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA CHRYSTUSA

Jednym z aspektów mesjańskiego posłannictwa Jezusa wyraźnie zaznaczającym się w Ewangeliach jest Jego misja nauczycielska. Postać Jezusa jako nauczyciela w Ewangeliach ściśle jest skorelowana z obrazem Jego działalności. Stąd można powiedzieć, że wyeliminowanie postaci Jezusa jako Nauczyciela zniekształciłoby zasadniczo, tj. ewangelijny obraz Jezusa Chrystusa.

Jednoznaczna naukę czterech Ewangelii o Jezusie - Nauczycielu próbowała osłabić egzegeza egzystencjalna utrzymując, że nauka ta jest efektem rozwoju wiary gminy wczesnochrześcijańskiej, która dla osobistych celów wymyśliła zdarzenia w życiu Chrystusa oraz niektóre Jego wypowiedzi. W odpowiedzi na powyższe zarzuty R. Latourelle¹ i S. Nagy² wysunęli dwa argumenty: z jednomyślności ewangelistów oraz drugi podkreślający wolę przekazywania przez ewangelistów prawdziwych zdarzeń z życia Jezusa. Pierwszy z argumentów oparty jest na fakcie stwierdzającym istnienie w Ewangeliach jednorodnej nauki o Jezusie - Nauczycielu. Chociaż każdy z ewangelistów zawarł w swoim dziele własną teologię i miał osobisty cel pisząc Ewangelię, to wątek o nauczycielskim posłannictwie Jezusa został jednomyślnie wyrażony. Obecność tego wątku w Ewangeliach wskazuje na istnienie wczesnego przekonania tradycji o nauczycielskich funkcjach Jezusa, będącym źródłem inspiracji dla ewangelistów.

Drugi argument za podstawę bierze zachowane w Ewangeliach tytuły: nauczyciel, mistrz, prorok, rabbi. Wiadomo, że wydarzenia wielkanocne były okazją do usuwania w cień tytułów, jakimi za życia określano Jezusa, a które nie wyrażały w pełni godności Jego osoby, a akcentowaniem tych, które podkreślały Jego transcendencję (Pan, Syn Boży). Przechowa-

¹ Théologie de la Révélation. Gr 43: 1962 s. 220-235.

Chrystus w Kościele. Zarys eklezjologii fundamentalnej. Wrocław 1982 s. 312-313.

ne w Ewangeliach powyższe tytuły wskazują, że ewangeliści przekazali nie tylko autentyczne słowa Jezusa, ale i rzeczywiste wydarzenia z Jego życia³. Argumenty te uchylają zarzut egzegezy egzystencjalnej i wskazują na realizowanie przez Chrystusa posłannictwa nauczycielskiego. Jezus w swoim nauczaniu posiada wiele cech wspólnych współczesnym rabinom i uczonym w Piśmie. Z drugiej strony wyróżnia się spośród nich wzniosłością i nowością głoszonej przez siebie zbawczej nauki.

1. Wszystkie Ewangelie ukazują Jezusa w roli nauczyciela, który nauczał na ulicach i placach (Łk 13,22 n.), nad brzegiem jeziora Genezaret (Mk 6,34; Mt 13,1 n.), z łodzi (Łk 5,3), na górze (Mt 5,1 n.), na równinie (Łk 6,17 nn.), w synagogach (Mk 1,21 n.; Mt 9,35) i w świątyni (Mk 11,17; Mt 21,23). Nauczał podobnie jak rabbi posługując się zwykłymi formami nauczania: upominania, przestrogi, sentencji i przypowieści⁴. Jezus zebrał wokół siebie uczniów, wprowadzając ich w tajniki swojej nauki (Mk 4,10-33; Mt 10,1-40); uczniowie stale z Nim przebywali (Mk 6,31; Mt 4,18 n.), usługiwali Mu (Mk 11,1-3). Także lud okazywał Jezusowi cześć, jaką zwykle stosował wobec rabinów (Mt 8,15; Łk 8,3; 10,40). Ludzie zwracali się do Jezusa o rozstrzygnięcie spornych kwestii, jak zwykli zwracać się do sławnego rabina, np. w sprawie rozwodów (Mk 10,2-9), zmartwychwstania (Mk 12,28), w sporze o spadek (Łk 12,13 n.). W nabożeństwach synagogałnych Jezus wyjaśniał Pismo św., a więc spełniał funkcję kapłanów i uczonych w Piśmie⁵. Tytuły, jakie stosowali wobec Jezusa zwracający się do Niego petenci (nauczyciel, mistrz, prorok, rabbi) są identyczne, jakie stosowano wobec uczonych w Piśmie, rabinów⁶.

³ Tamże s.313.

⁴ K. II. Schelkle. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 2; *Bóg był w Chrystusie*. Kraków 1984 s. 67; A. Kolping. *Fundamentaltheologie*. T. 2. *Die Konkretgeschichtliche Offenbarung Gottes*. Münster 1974 s. 347-352; A. Barucq, P. Grelot. *Nauczać*. Słownik Nowego Testamentu. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1976 s. 531.

⁵ O. Knoch. *Einer ist euer Meister. Jüngerschaft und Nachfolge*. Stuttgart 1966 s. 20 n.

⁶ G. Kittel. *Didaskalos*. TWNT. Bd 2. s. 154-159; O. Glombioza. *Die Titel Didaskalos und Epistrates für Jesus bei Lukas*. *Zeitschrift die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde des Christentums* 49: 1958 s. 275-278; O. Knoch. Tamże s. 18-44; X. Léon-Dufour. *Nauczyciel*. Słownik Nowego Testamentu. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1976 s. 418.

Poza tym nicustannie w Ewangeliach przewija się motyw Jego nauczania, głoszenia, proklamacji Ewangelii i Królestwa Bożego⁷. Obraz nauczającego Jezusa w ogólnych zarysach zbliżony był do żydowskich nauczycieli, uczonych w Piśmie współczesnych Jezusowi. Jezus został uznany za rabbię nie tylko przez lud, ale także przez religijnych przywódców Izraela. Stąd arcykapłan przy przesłuchaniu spytał Jezusa o Jego naukę i uczniów (por. J 18,19 nn.), a niektórzy rabini uznali Go za swego "kolegę w zawodzie" i przyłączyli się do Jego nauki (por. Mk 12,32-34)⁸. Jezus został nawet zaproszony na ucztę przez faryzeusza (Łk 11,37), a lud w większości "chętnie Go słuchał" (Mk 1,37).

2. Z drugiej strony Jezus był uważany za wyjątkowego nauczyciela. Nie był On zwyczajnym rabinem, ale Mistrzem (Mt 23,10)⁹. W odróżnieniu od przywódców Izraela, kapłanów, uczonych w Piśmie, faryzeuszów Jezus nie odcinał się od ludu i grzeszników, ale szukał z nimi spotkań. Wytworzył się zwyczaj - najprawdopodobnie na podstawie Księgi Kapłańskiej rozdz. 17 26 - do odcinania się od osób niezachowujących Prawa Mojżeszowego¹⁰. Separacja ta była tak daleka, że nie tylko nie wchodziło do domów pogan i grzeszników (por. Mt 8,8; J 18,28), ale omijano cień tych ludzi. Jezus odrzucił tego rodzaju separację. Miał On świadomość misji wobec całego Izraela, a zwłaszcza wobec biednych, chorych, wzgardzonych i grzeszników, czyli tych, którzy zginęli z domu Izraela (Mt 15,24). Cały Izrael jest dla Niego ludem Bożym, Jego własnością. W ten sposób zostaje zbawiony przelozony celników Zachęusz (Łk 19,1-10). Jezus jawił się nie tylko jako nauczyciel Prawa, ale Wysłannik Boży Mesjasz, który szuka całego Izraela, również "chorych" jego członków, aby ich ocalić (Łk 19,9)¹¹.

⁷ Aspekt nauczającego Jezusa podkreśla L. Goppelt (*Theologie des Neuen Testamentes*. Göttingen 1978. s. 212); natomiast J. Jeremias (*Neu Testamentliche Theologie*. T. 1. Die Verkündigung Jesu. Gütersloh 1973² s. 81-89) widzi Jezusa przede wszystkim w roli charyzmatyka, mniej jako nauczającego.

⁸ Knoch, jw. s. 18 n.

⁹ Schelkle, jw. s. 68 n.; Goppelt, jw. s. 212.

¹⁰ Knoch, jw. s. 28.

¹¹ Tamże s. 31.

3. Źródłem wysokiego autorytetu nauczycielskiego Jezusa jest autorytet Ojca, którego nikt nie zna, tylko Syn i ten, komu Syn Go ukaże (por. Mt 11,25 n.). Chrystus jest Słowem Ojca (J 1,1 n.), ukazuje nam rzeczywistość Ojca (J 1,14; 4,23; 8,31) i przekazuje Jego życie (J 1,4; 5,19; 17,3). Dzięki temu Chrystus jest światłem, życiem i samą prawdą (J 14,6). Ta wspólnota z Ojcem czyni Jezusa jedynym Nauczycielem posłanym przez Ojca i nauczającym tego, co Ojciec Mu przekazał (J 7,16); Jego nauczanie jest nauczaniem Tego, "Który jest" ¹². Dlatego Jezus zaleca swoim uczniom, by nie stosowali do siebie tytułu nauczyciel, gdyż jedynym nauczycielem jest Jahwe i On sam, będący z Ojcem w trynitarnym połączeniu (Mt 23,8; J 13,13) ¹³.

Przyjęcie nauki Jezusa, ma charakter rozstrzygający; decyduje o zachowaniu lub zerwaniu wspólnoty między Bogiem a człowiekiem. Nie przyjęcie posłannictwa nauczycielskiego Jezusa jest równoznaczne z odrzuceniem zbawienia przez tych, do których zostało skierowane.

4. Nauka Jezusa oparta na autorytecie Ojca jest z nią tożsama, dzięki utożsamianiu się Syna z Ojcem. Stąd też Jezus nauczał z mocą (Mk 1,27; Łk 4,32) i jako mający władzę (Mk 1,22). Dzięki posiadanej mocy i władzy Jezus nauczał z autorytetem i własną powagą, co odróżniało Jego nauczanie od uczonych w Piśmie i faryzeuszy. Ci ostatni odwoływali się do powagi starszych i tradycji ¹⁴. Jezus stoi ponad Starym Testamentem, autorytetem innych nauczycieli i tradycją. Wyjątkowy Jego autorytet wyraża się w formule: "Ja wam powiadam" w stosunku do antytczy: "Słyszeliście że powiedziano..." (Mt 5,21-48). Wyrażoną w ten sposób wypowiedź spotyka się wyłącznie u Jezusa. Umieszczenie tej formuły (amen...) przez Jezusa na początku wypowiedzi wskazuje na uroczystą i wzniosłą mowę, np. kiedy Jezus stawia się ponad Pismem Starego Testamentu (Mt 5,32), czy zapowiada inaugurację czasu zbawienia (por. Mt 12,36; Łk 15,7).

¹² Ewangelia według św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz. Oprac. L. Stachowiak. Poznań-Warszawa 1975. Pismo Święte Nowego Testamentu. T. 3. s. 242; Nagy, jw. s. 112; Cz. Bartnik. Chrystus jako sens historii. Wrocław 1987 s. 78.

¹³ H. Langkammer. Nauczyciel. Słownik Biblijny. Katowice 1982 s. 108.

¹⁴ Knoch, jw. s. 34; Schelkle, jw. s. 68.

Tą formułą Jezus potwierdza *a priori*, swoje słowa. Żydzi natomiast używali zwrotu "amen" jako formuły zgody na słowo Boże, np. w czasie nabożeństwa synagogałnego na zakończenie modlitwy przewodniczącego Żydzi wypowiadali aklamację: amen¹⁵. Moc słów Jezusa opierała się nie tylko na nadprzyrodzonych zdolnościach Jezusa jako mówcy, wykładowcy, nauczyciela porządkującego w tradycji Słowa Bożego, ale przede wszystkim na Jego własnym autorytecie i wyjątkowym posłannictwie jako Syna Bożego, Wysłannika Boga przynoszącego zbawienie.

5. Co więcej, stosunek Jezusa wobec swoich uczniów uwypukla niezwykle charakter Jego funkcji nauczycielskiej. Sam sposób pozyskiwania przez Jezusa uczniów nie spotyka się w środowiskach rabinackich. Uczniowie rabinów wybierali indywidualnie dla siebie nauczyciela¹⁶, natomiast uczniowie Jezusa zostali przez Niego powołani wezwaniem: "Pójdź za mną" (Mk 2,14; Mt 9,9; Łk 5,27). Ich wybór potwierdził Jezus w Ewangelii św. Jana: "Nie wyszycie mnie wybrali, ale Ja was wybrałem" (J 15,16). Celem powołania uczniów przez Jezusa było przeznaczenie ich do misji kontynuującej Jego dzieło (głoszenie nauki o zbliżającym się Królestwie Bożym, wypędzanie złych duchów, uzdrawianie chorych - Mk 1,32-39).

Uczniowie rabinów wspólnie ze swoimi mistrzami prowadzili dyskusje, doszukując się wspólnej prawdy. Przebywali w rabinacie tak długo, aż zdobyli umiejętności równe rabina; czasem nawet przewyższali rabina - nauczyciela oryginalnością swojej nauki¹⁷. Uczniowie Jezusa nawet po Jego śmierci i zmartwychwstaniu pozostali na poziomie uczniów Zbawiciela. W Ewangelii brak jest wzmianek o dysputach Jezusa ze swoimi uczniami w poszukiwaniu prawdy. Nauka Jezusa nie jest alternatywna, nie domaga się dopowiedzenia i poszukiwań filozoficznych. Zawiera w sobie pełnię prawdy i autorytet, gdyż ma oparcie w Jego boskiej wiedzy (Mt 11,27). Boskie synostwo Jezusa gwarantuje prawdę Jego słów (por. J 7,16; 8,28).

¹⁵ Knoch, jw. s. 35 n; A. Lang. *Fundamentalthologie*. T. 1. *Die Sendung Christi*. München 1962 s. 221.

¹⁶ Knoch, jw. s. 33; Goppelt, jw. s. 212.

¹⁷ Goppelt, jw.

Krąg uczniów Jezusa nie był zastrzeżony wyłącznie dla mężczyzn. Jezus nie unikał towarzystwa kobiet i współpracy z nimi. Takie postępowanie Jezusa wykraczało poza ówczesne obyczaje żydowskie, według których życie kobiety ograniczało się do pracy w domu, w gospodarstwie i diakonii przy stole. Kobiety nie były dopuszczane do wspólnoty uczniów rabinów żydowskich¹⁸. Jezus zniósł te ograniczenia, np. Maria przedstawiona jest jako prawdziwy uczeń Jezusa (Łk 8,2). Podobnie jak uczniowie, którzy towarzyszyli Jezusowi w podróżach misyjnych (por. Mk 6,1; Mt 8,23), tak też kobiety "szły za Jezusem z Galilei i usługiwały Mu" (Mt 27,55; por. Łk 23,49)¹⁹. Kobiety więc nie tylko usługiwały Jezusowi przy stole, ale powołane zostały do bycia autentycznymi uczniami Jezusa.

Relacja Jezusa wobec uczniów ukazała Go jako wyjątkowego Nauczyciela, który powołał grono uczniów, troszczył się o ich przygotowanie do przyjęcia posłannictwa, będącego przedłużeniem własnego posłannictwa mesjańskiego.

6. Wyjątkowość Jezusa jako Nauczyciela ujawniła się również w dokonywanych przez Niego cudach i proklamacji Ewangelii ubogim. Istotnym Jego zadaniem było nauczanie z mocą i władzą. Stąd słowo Jezusowego nauczania powodowało skutki wyrażające się w czynach cudownych. Słowo Jezusa wypędzało demony (Mk 1,25), uwalniało z grzechów (Mk 2,5; J 15,3), uzdrowiało i ratowało całego człowieka (Mk 1,14-16; Mt 8,3), przywracało życie umarłym (Mk 5,41). Jezus działał siłą i mocą swojego słowa²⁰. Cuda Jezusa były podporządkowane Jego słowom; cud domaga się słowa eksplikacji, gdyż sam z siebie jest dwuznaczny: można odnieść go do Boga (por. Łk 11, 20) lub przypisać szatanowi (por. Mk 3,22). Nauczanie Jezusa czyniło całą Jego działalność jasną i czytelną. Z drugiej strony Jezus w działalności taumaturgicznej jawił się jako Ktoś więcej, aniżeli tylko zwykły nauczyciel podobny uczonym

¹⁸ R. Laurentin. *Jesus und die Frauen; eine verkannte Revolution?* Conc 16: 1980 s. 278 n.

¹⁹ J. Kudasiwicz. *Teologia Ewangelii synoptycznych*. Lublin 1986. *Teologia Nowego Testamentu*. Red. F. Gryglewicz. T. 1. Lublin 1986. s. 113.

²⁰ M. Rusecki. *Wierzyć moim dziełom. Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX w.* Katowice 1988 s. 127.

w Piśmie, ale jako Wysłannik Boga, Mesjasz słowa i czynu.

Proklamacja Dobrój Nowiny przez Jezusa ubogim stanowi istotną treść Jego mesjańskiego posłannictwa. W czasach Jezusa głoszenie Dobrej Nowiny ubogim było czymś bezprecedensowym, obcym judaizmowi ²¹. Tego rodzaju działalność Jezusa spotkała się ze "zgorszeniem" Nim i odrzuceniem Go. Dobra Nowina jaką Jezus ofiarował ubogim, grzesznikom, nieszczęśliwym i przygnębionym (por. Mt 11,5; Łk 7,22) ukazała Go jako wyjątkowego nauczyciela, zbawiciela ubogich.

7. Funkcja nauczycielska Jezusa ujawniła się również w Jego prorockiej działalności. Ewangelści są zgodni co do tego, że słuchając Jezusa tłum uważał Go za proroka (por. Mk 6,15; Mt 16,14). Również Jego uczniowie widzieli w Nim proroka (por. Łk 24,19). Sam Jezus stawiał się w rzędzie proroków (por. Mk 6,4; Łk 13,33). Poza tym oskarżono Go o to, że jest fałszywym prorokiem i za to Go skazano (por. Mt 26,60. 68)

Jednocześnie Ewangelie wskazują na wyższość Jezusa nad prorokami Starego Przymierza. Prorocka misja Jezusa nie ograniczała się do jednego tylko miejsca i jednej grupy ludzi (por. Mk 2,17). Jezus "pije i je z celnikami", grzesznikom odpuszcza grzechy. Nikt z proroków Starego Testamentu nie odpuszczał grzechów, nikt też nie ulepszał i uzupełniał prawa Starego Przymierza. Z posłannictwem Jezusa wiąże się decyzja człowieka (por. Mt 10,34); człowiek nie może być obojętny wobec Jezusa. Swoją misją Jezus dopełnił Prawo i Proroków. Nadszedł czas eschatologiczny, a z nim już nie jakiś kolejny prorok, ale ostatni Prorok głoszący ostateczną wolę Bożą i Jego słowa. Jezus wyłamuje się z modelu proroków Starego Przymierza, gdyż On ich wszystkich uzupełnił i domagał się decyzji rozstrzygnięcia wobec siebie samego ²³. Dotąd nie przemawiał w ten sposób żaden z proroków. Wystąpienie i nauka Jezusa wskazuje na realizację, a zarazem kres zapowiedzi dawnych proroków. Nastanie ery eschatologicznej zbiegło się z wypełnieniem tego, co prorocy pragnęli ujrzeć. Przy-

²¹ W. J. Harrington. *Chrystus i życie*. Warszawa 1987 s. 40; por. Kudasiwicz, jw. s. 103 n.

²² W. Kasper. *Jezus Chrystus*. Warszawa 1983 s. 64; L. Stachowiak. *Prorocy słudzy słowa*. Katowice 1980 s. 226.

²³ W. Kasper. *Tamże* s. 67; por. H. Langkammer. *Etyka Nowego Testamentu*. Wrocław 1985 s. 66.

nosząc wiedzę zdobytą u Boga Jezus wypowiadał się autorytatywnie, posługując się formułą: "Ja mówię wam". Niewątpliwie prorocką rolę Jezusa ukazuje też przypowieść o przewrotnych rolnikach (Mk 12,1-12), w której Jezus ukazany jest jako jedyny Syn dopełniający rolę sług - proroków właściciela winnicy (Boga). Jezus w swojej działalności nauczycielskiej objawił się jako prorok czasów eschatycznych realizujący "już teraz" zbawienie obiecane przez proroków Starego Przymierza.

8. Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że nauczycielska działalność Jezusa została wyraźnie naświetlona przez wszystkich ewangelistów. Postać Jezusa Nauczyciela wyłania się z ewangelijnego obrazu Jego osoby, nauczania i czynów. Nauczycielskie funkcje Jezusa stały się źródłem utożsamiania Go przez Jego współczesnych z rabinami i doktorami Prawa. Jednakże sam styl Jego wystąpienia i nauczania, posiadał wiele cech absolutnie nowych, co zdecydowanie odróżnia Go od żydowskich nauczycieli. Źródło Jego wyjątkowego urzędu nauczycielskiego tkwi w autorytecie Ojca niebieskiego, a także Jego autorytecie jako Syna Ojca. Nauczanie Jezusa było weryfikowane w Jego cudownych dziełach, dzięki temu Jego słowa miały wiarygodny charakter. Mesjański charakter nauczycielskiej działalności Jezusa ujawnił się także w Jego misji prorockiej. Pod tym względem Jezus spełnił rolę Proroka czasów eschatycznych, który skierował ostateczne i rostrzygające Słowo Boże do ludzi. Słowo Jezusa ma charakter rozstrzygający o ich zbawieniu. Nauczanie Jezusa ma również charakter uniwersalistyczny, a więc nie ogranicza się dla selekcjonowanej grupy - jak u rabinów - ale otwarte jest dla każdego człowieka. W sposób szczególny Jezus głosił Dobrą Nowinę ubogim, których społeczeństwo odseparowywało jako niegodnych zbawienia. Jezus powołał ich do przyszłej działalności. Po Wielkanocy uczniowie kontynuują Jego zbawcze dzieło, ale zawsze pozostają na poziomie uczniów Jezusa; Jezus pozostaje permanentnie Najwyższym Nauczycielem.